

competitiveness of the young person in the labor market; telephone information and SMS-informing, which provides clients with objective information on the availability of vacancies in the labor market, job-seeking tactics and job interviews with employers; Providing information on re-training or qualification opportunities, etc.

Key words: unemployed youth, social protection, social support, preventive and operational social protection, monitoring.

Драньова Інна Ігорівна – магістрант 2 курсу спеціальності «Соціальна робота» Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Северодонецьк;

Добровольська Наталія Анатоліївна – кандидат психологічних наук, докторант кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Северодонецьк.

УДК 159.92

Дятченко Д.О.

«ОСОБИСТИСНЕ» ТА «СИТУАТИВНЕ» В ДЕТЕРМІНАЦІЇ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ В СИТУАЦІЯХ РЕАЛЬНОЇ ТА ПОТЕНЦІЙНОЇ НЕБЕЗПЕКИ

В статті розглядаються питання вивчення феномену «особистісного» та «ситуативного» в поведінці людини в ситуаціях реальної та потенційної небезпеки. Розглянуто різні погляди на особистісну та ситуативну детермінанти поведінки. Виявлено загальні критерії пояснення поведінки людини з позиції «особистісного» та ситуативного. Встановлено взаємозв'язок індивіду з ситуацією. Сформовано систему факторів безпеки особистості та факторів психологічної готовності до безпечної поведінки. Проаналізовано соціально-психологічні чинники, спливаючі на небезпечну поведінку.

Ключові слова: особистість, поведінка, небезпека.

Постановка проблеми. Протягом життя кожна людина робить безліч вчинків, про які можна сказати, що відбулися вони під впливом тих чи інших обставин, що визначають ситуативний характер. Також в поведінці будь-якої людини простежуються його особистісні особливості, що також накладає відбиток на поведінку в тій чи іншій ситуації. Таким чином, можна сказати, що «особистісне» і «ситуативне» - дві детермінанти поведінки. Питання полягає в виявленні домінуючого фактору в поведінці людини в ситуаціях реальної і потенційної небезпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. «Особистісні» та «ситуативні» детермінанти поведінки в небезпечних ситуаціях розглянуто в трудах В.Д. Могилевського з позиції системної безпеки аспектів життєдіяльності.

По Л.С. Виготському, психічне є необхідним засобом регулювання поведінки людини, визначаемого зовнішнім оточенням та потребами самої людини.

І.М. Сеченов стверджував при аналізі поведінки, що зовнішні умови діють за допомогою психологічних характеристик і властивостей людини. Психіка в даному випадку є ланкою, яка необхідним чином опосередковує зв'язок зовнішніх факторів і поведінкових актів. Розкриваючи основні функції психічного в діяльності і поведінці, він показав, що психічне є відображенням навколишніх умов і регулятор рухів і дій. Це

вчення було розвинене Б.Г. Ананьєвим [1, 2], П.К. Анохіним, Ю.М. Забродіним, Л.С. Рубінштейном та іншими.

Д.Ковач експериментально виявив, що саморегуляція особистості дозволяє їй долати зовнішні впливи. Саморегуляція дозволяє змінювати внутрішній стан об'єкта. В процесі поведінки і діяльності він впливає на навколишнє середовище, тим самим перетворюючи їх зовнішні детермінанти.

В.М. Мясіщев розглядав особистість як "ансамбль відносин", динамічне формування, представляючи психологічні відносини людини як цілісну систему індивідуальних виборчих та свідомих зв'язків особистості з різними сторонами дійсності. Він виділяв домінуючі відносини, ставлячи їх на перший план характеристики особистості.

Також можна навести цитату родоначальника психоаналізу З.Фрейда, який написав: «Є тільки два людських інстинкти: одні прагнуть зберігати і об'єднувати, а інші, прагнуть руйнувати і вбувати. Останні ми класифікуємо разом як агресивний і руйнівний інстинкт. Цей останній інстинкт діє в кожній живій істоті і намагається зруйнувати його і звести життя до стану неживої матерії. Цей інстинкт абсолютно серйозно заслуговує назви "інстинкту смерті". Цей висновок відкидається численними біологічними дослідженнями, які доводять, що уявлення про смерть біологічно закладено в живій істоті і такий інстинкт антибіологічен. Уявлення про смерть може виникнути тільки в результаті розвитку здатності до абстрактного мислення і не може розцінюватися як вроджена програма. Можна сказати, чим більшу надійність функціонування організму людини і його біологічну здатність протидіяти шкідливим впливам обумовлює і його структурна надмірність.

Отже, «особистісне» і «ситуативне» розглядалося з різних боків, поєднуючи соціально – психологічні чинники та ситуативні фактори.

Мета статті – визначити взаємозв'язок між індивідуально-психологічними особливостями людини та її поведінкою в ситуації реальної та потенціальної небезпеки.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. Розглядаючи фактори поведінки необхідно проаналізувати його особистісні і ситуаційні складові.

Звертаючи увагу на відмінності між людьми, що знаходяться в один і тих же умовах, часто виникає враження, що індивідуальні дії визначаються умовами ситуації. Індивідуальні відмінності дають можливість кожній людині в певній ситуації чинити так, а не інакше. Тому, можна зробити припущення, що існують специфічні властивості, що визначають індивідуальні відмінності особистостей в їх життєвих пріоритетах, бажаннях, намірах, мотивах, які визначають поведінку в різних життєвих ситуаціях.

Аналізуючи особистісну детермінанту, можна виділити кілька параметрів дій:

1) індивідуальні відмінності (чим менше узгоджується дія людини з діями більшості людей в одній і тій же ситуації, тим в більшій мірі зумовлені особистісні фактори).

2) стабільність по відношенню до ситуацій (чим більш однотипні дії здійснює людина в різних ситуаціях, тим сильніше його поведінка зумовлена особистісними факторами).

3) стабільність в часі (чим частіше і чим помітніше людина змінює свою поведінку при повторних ситуаціях, тим більшою мірою вона детермінована особистісними факторами, якщо на ситуацію не впливають додаткові зовнішні обставини).

В міру того, як за всіма трьома параметрами дії стають все більш індивідуальним вони все в меншій мірі залежать від своєрідності і особистісних чинників

особистості суб'єкта. Тому суб'єкти мають відрізнятися по видам і формам прояву мотиваційних диспозицій, або причини мінливої мотивації обумовлені самою ситуацією, в іншому випадку дії слід характеризувати як випадкові. Розглядаючи характерології і типології особистості можна знайти більш повні пояснення причин, підстав, мотивів, цілей або сенсу індивідуальної дії.

Якщо розглядати дії (або їх результати) як наслідок, то в найпростішому випадку їх причини можна віднести до ситуації, або до особистості. Але ці причини не завжди локалізуються так просто. Найчастіше із зазначених потенційних джерел детермінації істинними виявляються ті, які коваріюються зі спостереженням. Якщо в різних ситуаціях все люди (або велика їх частина) діють по-різному, то з діями коваріює не особистість, а ситуація, і причину різноманітності слід шукати в ситуаціях. Якщо в різних ситуаціях одна частина людей діє за постійною схемою, а інша - імпровізує, то їх дія коваріює не з ситуацією, а з особистістю. Між цими двома випадками знаходяться і такі дії, що надають вплив на ситуацію, та частково на особистість. Таким чином, ці два джерела детерміновані безпосередньо між собою.

Так само поведінку чинного суб'єкта можна пояснити з позиції теорії властивостей. Цілком очевидно, що особистісне пояснення працює щодо всіх трьох параметрів дії, оскільки в «нормі» в одних і тих же ситуаціях не всі люди діють однаково (індивідуальні відмінності); в східних, але не однакових, ситуаціях одна людина діє однотипно (стабільність по відношенню до ситуації); при повторенні ситуації людина веде себе так само, як раніше (стабільність в часі), що підтверджує диспозиціональний характер особистісного фактору. До індивідуальних диспозицій можна віднести властивості, фактори, звички, мотиви особистості суб'єкта, що вивчаються диференціальною психологією.

Зрозуміло, при такому підході характеристики ситуації не можна повністю ігнорувати. Людина не в усіх ситуаціях діє однаково, інакше дії були б стереотипні, а цього практично ніколи не спостерігається. Ситуація дає імпульс до дії, актуалізуючи з необхідною інтенсивністю відповідну диспозицію. Особливості ситуації виступають як спонукальні умови, налаштовані на дану ситуацію.

Зрозуміло, теорія властивостей і ситуаціоналізм відривають два напрямки досліджень поведінки, які порівняв між собою Кронах [9, 10]:

1) орієнтація на суб'єкт: розробка тестів для вивчення таких диспозицій, як інтелект, установки і риси характеру, з тим, щоб індивідуальні відмінності виступали на першому рівні. Для цього використовуються багатовимірні кореляційні методи, що дозволяють з'ясувати, наскільки тісно залежить поведінка і його результати від диспозицій.

2) експериментальне виявлення впливу на поведінку умов ситуації, для чого використовується дисперсійний аналіз ефектів, що викликаються різними зовнішніми змінними факторами.

Вектор досліджень ситуативних моделей дій спрямовано на виявлення причин, які обумовлюють зміну поведінки за часом: пристосування живого організму до мінливих ситуаційних умов. До цього спрямоване все навчання (індивідуальний розвиток в різні періоди життя). Індивідуальні відмінності залишаються поза сферою уваги. Дія в цілому виявляється при цьому в значній мірі обумовленою ситуацією, і в часі вона змінюється внаслідок накопичення досвіду. На ситуаційній обумовленості поведінки наполягають теорії навчання і теорії соціалізації індивіда. Разом з тим з іншого боку другий погляд логічніше вписуються інтраіндивідуальні зміни в часі, ніж міжіндивідуальні відмінності.

Пояснення поведінки людини з позиції «особистісного» і «ситуативного» підсумовано на рис. 1 [9, 11].

Пояснення поведінки з третього погляду являє собою синтез особистісно орієнтованої теорії властивостей (перший погляд) і ситуаційно орієнтованого ситуаціонізму (другий погляд). Звичайно, є крайні випадки, коли поведінка пояснюється виключно властивостями особистості (можливо, щось специфічно психопатологічне) або тільки ситуацією (щось автоматизоване, за типом «стимул - реакція»).

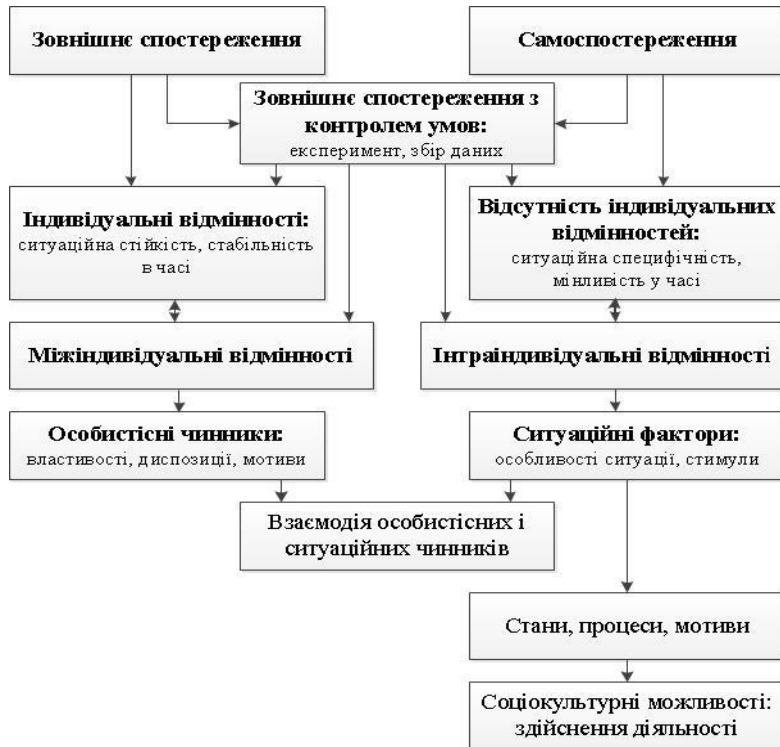

Рис. 1. Пояснення поведінки людини з позиції «особистісного» і «ситуативного»

Загальну формулу поведінки (V) як функцію (f) актуального стану суб'єкта (P) і актуально сприйманого оточення (U) дав ще 1936 р Левін (K. Lewin, 1936) [6, 9]:

$$V = f(P, U).$$

Сила мотиву досягнення, що підвищує ефективність відповідних дій, проявляється найбільше при підкріпленні головного мотиву ситуаційним стимулом. Як відомо, люди з мотивацією успіху воліють виконувати завдання суб'єктивно середнього ступеня складності. Якщо ж від виконання завдання багато в чому залежить досягнення мети вищого порядку, то вони схильні менше ризикувати. Орієнтовані на невдачу люди прагнуть ухилитися від завдань середньої складності.

Розглядаючи «особистісні» і «ситуативні» детермінанти поведінки, виникає питання про дослідження взаємодії цих складових, як про процесу взаємного впливу.

Особистісні диспозиції і особливості ситуації не протистоять один одному, як зовнішнє і внутрішнє. Й те, й інше в психологічній взаємодії репрезентативно в когнітивних схемах, які важливі для розуміння особливостей життєвих ситуацій і власних особистісних тенденцій (диспозицій). Когнітивні схеми безперервно конструюються і реконструюються в циклічних процесах, які включають дію і сприйнятий зворотний зв'язок з наслідками дії. Піаже [9], вважав такого роду циклічні процеси основою всього когнітивного процесу.

При статичній взаємодії кожна незалежна змінна (особистість і ситуація) надає лише однозначно спрямований вплив на незалежну змінну (поведінку). Остання може змінюватися, поєднуючись з іншими незалежними змінними. Підсумкова поведінка не робить зворотнього впливу на незалежні змінні - ні на особистість, ні на ситуацію. Те й інше розглядають, як ізольовані і незмінні якості. Навпаки, взаємодія як процес взаємовпливу приблизно відповідає когнітивно-генетичній психології розвитку Ж. Піаже: асиміляція інформації ззовні когнітивними схемами суб'єкта і акомодация цих схем, що не узгоджується з інформацією і вимогам ситуації. На цьому наголошує здійснення через дію зворотнього впливу на особистість і на ситуацію. Наші дії впливають на ситуаційні змінні, які змінюють особистісні змінні так, що змінюється сама дія і т.д. В результаті виникає циклічний процес безперервного взаємного впливу і перетворення, в якому суб'єкт, діяльність і ситуація обумовлюють один одного і обумовлені один одним.

Магнуссон і Ейндлер [9, 11] сформулювали чотири «базисних елемента» психологічно адекватного поняття взаємодії:

- 1) актуальна поведінка є функцією безперервної багато спрямованої взаємодії або зворотного зв'язку між індивідом і ситуаціями, в які він включений;
- 2) в цьому процесі індивід виступає активним діячем, переслідуючим свої цілі;
- 3) на особистісній стороні взаємодії істотними причинами поведінки виявляються когнітивні і мотиваційні чинники;
- 4) на стороні ситуації вирішальною причиною стає психологічне значення, яке ситуація має для індивіда.

Таким чином, людина не просто створює на ту чи іншу ситуацію, вона визначає її, одночасно «визначаючи» себе в цій ситуації. Тим самим фактично особистість сама створює той соціальний світ, в якому живе.

Також необхідно проаналізувати поведінку людини в ситуації потенційної небезпеки, коли і «особистісне» і «ситуативне» мають значний вплив на поведінку людини. На думку В.Д. Могилевського, з позиції системної безпеки необхідно проаналізувати всі аспекти життєдіяльності. Особистість в даному випадку необхідно розглядати в якості динамічної системи, яка має характерні для неї властивості цілісності, цілеспрямованості, самоорганізації та прагненню до збереження цілісності і адаптації до змін середовища.

При загрозі безпеки працюють два механізми: один звернений на навколишнє середовище, другий на внутрішні механізми боротьби. Основні функції психічного в діяльності і поведінці розглянуті в працях Б.Г. Ананьєва [1, 2], П. К. Анохіна, Ю. М. Забродіна, С.Л. Рубінштейна та інших. Д.Ковач експериментально виявив, що саморегуляція особистості дозволяє їй долати зовнішні впливи.

Людині притаманний цілий комплекс безумовних рефлексів, якими вона несвідомо відповідає на різного роду небезпечні ситуації, що загрожують її організму. Велику надійність функціонування організму людини і його біологічну здатність протидії небезпекам зумовлює його структурна надмірність. Вона створюється як в матеріальному

плані (дублювання органів, здатність одних органів частково компенсувати функції інших, що вийшли з ладу), так і інформаційному (резервування органів сприйняття, зберігання і переробка інформації, її передача).

Наступним фактором, що визначає реакцію людини на небезпеку, є психофізіологічні якості і стану людини. Ці якості проявляються в чутливості людини до виявлення сигналів небезпеки, в його реагуванні на небезпеку і т.д. Ці показники обумовлюють можливість людини виявляти небезпечну ситуацію і адекватно реагувати на неї, і залежать від індивідуальних особливостей людини і його нервової системи. Також можна сказати, що стан тривоги сприяє швидшому виявленню небезпеки, а стан втоми, навпаки, знижує можливість людини до виявлення небезпеки і протидії їй.

Здатність людини протистояти небезпеці залежить від досвіду людини, його знань, умінь і навичок. Життєвий досвід істотно дає можливість гнучко використовувати ситуативні чинники для успішного і безпечного вирішення різних завдань. Цьому значною мірою сприяють і творчі можливості людини, що дозволяють йому знаходити нові шляхи і методи безпечного вирішення різних життєвих завдань в самих різних і несподіваних ситуаціях.

Також важлива спрямованість людини, яка сформована його мотивами, інтересами і установками. У різних людей рівень мотивації до безпечної життєдіяльності не однаковий і має різну вагу в системі мотивів людини, що спонукають його к діям. Таким чином, систему чинників безпеки можна представити у вигляді, представленому на рис. 2 [4, 5].

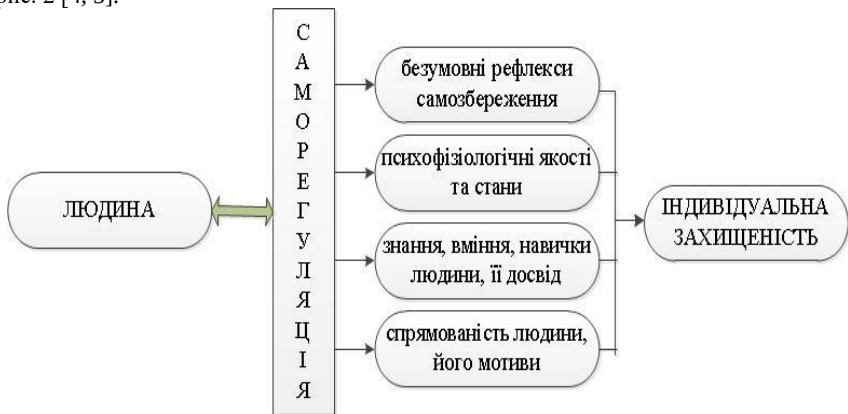

Рис. 2. Система чинників безпеки людини

Дана система факторів дозволяє розкрити різноманітність індивідуальних особливостей особистості, що сприяють подоланню небезпечної ситуації. Людина як особистість не є при цьому простою сумою факторів, а виступає як складна система, що сформувалася в результаті їх розвитку і взаємодії.

Людину необхідно розглядати з позиції активно діючого суб'єкта, а не пасивної істоти, що реагує тільки на стимули. Тому аналіз властивостей особистості вимагає розгляду цільової, інтегральної, а не стимульної детермінації поведінки, яка є системним показником. Тому необхідно виділити системоутворюючий фактор, який лежить в основі поведінки людей в ситуаціях небезпеки всіх вікових груп. Згідно з теорією Б.Ф. Ломова, саме системоутворюючий фактор визначає особливості психологічного відображення

предмета, характер діяльності, а також рівень і динаміку її регуляції [7, 8]. Таким системоутворюючим фактором, який детермінує можливі варіанти поведінки в небезпечних ситуаціях (ситуаціях ризику) є психологічна готовність до безпечної поведінки.

Фактори, що обумовлюють поведінку в небезпечних ситуаціях і показують психологічну готовність до безпечної поведінки можна класифікувати наступним чином [3]:

- 1) психофізіологічні якості - пороги чутливості зору та слуху, розподіл уваги, сенсорна координація, час реагування і т.п.;
- 2) соціально-психологічні якості - агресивність, конфліктність, рівень спілкування, психологічний клімат, дисциплінованість і т.п.;
- 3) особистісні якості - здатності, мотивація, характер, темперамент, стресостійкість, схильність до ризику і т.п.

У структурі психологічної готовності до безпечної поведінки можна виділити три компоненти:

- когнітивний,
- емоційний,
- поведінковий.

Кожен з цих факторів може впливати на ймовірність того чи іншого стилю поведінки в небезпечній ситуації, а також бере участь у формуванні відповідного рівня психологічної готовності до безпечної поведінки.

Когнітивний компонент можна розглядати та трьох рівнях:

- когнітивні оцінки безпеки, типові для даного суспільства,
- когнітивні оцінки безпеки, типові для найближчих соціальних груп,
- індивідуальні когнітивні оцінки безпеки.

Когнітивні оцінки безпеки формуються в ранньому дитинстві і є частиною менталітету нації, країни. Через найближчі соціальні групи (сім'я, друзі, школа) вони «вбираються» членами суспільства і складають основу індивідуальних когнітивних оцінок.

Емоційний компонент виділяє такі рівні:

- емоційні реакції на безпеку, типові для даного суспільства,
- емоційні реакції на безпеку, типові для найближчих соціальних груп,
- індивідуальна емоційна реакція на безпеку.

Емоційні реакції на безпеку тісно пов'язані з когнітивним компонентом, тобто з раціональним оцінюванням безпеки. Але їм властива деяка автономія, яка ґрунтується на узагальненні відносин до безпеки, ризикованих дій, характерним для конкретного суспільства. Оцінюючи типові емоційні реакції, пов'язані з оцінками ризикованих дій, необхідно розглядати як дії інших людей, так і свої особисті. Все це формує специфіку індивідуальних емоційних реакцій на ризиковані дії, їх наслідки в ситуаціях потенційної і реальної небезпеки.

Когнітивні й емоційні компоненти психологічної готовності до безпечної поведінки, як складові специфічної установки на безпечну поведінку, тісно пов'язані з поведінковим компонентом, який також складається з трьох рівнів:

- поведінкові реакції на безпеку, типові для даного суспільства,
- поведінкові реакції на безпеку, типові для найближчих соціальних груп,
- індивідуальні поведінкові реакції на безпеку.

Таким чином, можна сказати, що між усіма трьома компонентами психологічної готовності до безпечної поведінки існують складні ієрархічні зв'язки, що визначають стиль поведінки індивіда в ситуації потенційної і реальної небезпеки. Тому, психологічна готовність до безпечної поведінки є інтегральною величиною, складова колаборації біологічного, соціального, особистісного та ситуативного.

Небезпечна поведінка особистості виникає в силу різних причин. В одному випадку вона пов'язана з впливом різних кримінальних ситуацій, стрес-факторів, запобіганням професійних ризиків. В іншому випадку особистість в силу своїх індивідуально-психологічних і соціально-психологічних властивостей стає небезпечною для інших, в наслідок деформації в когнітивної, ціннісно-смысловий сфери та ін. В третьому - особистість в силу підвищеної сугестивності, когнітивної простоти є небезпечною для самої себе (віктимологічний аспект). Ця обставина виступає провокуючим фактором і в силу відсутності соціально-психологічної компетенції, перетворюючи особистість в жертву з боку гвалтівників і шахраїв.

Причини небезпечної поведінки особистості, здатні привести до соціальної дезадаптації, можна згрупувати за такими ознаками (див. рис. 3):

Рис. 3. Причини небезпечної поведінки людини

Для формування системи безпечної поведінки особистості необхідний цілий комплекс соціально-психологічних заходів, що включає в себе:

- соціально-психологічну діагностику особистості,
- соціально-психологічне консультування,
- проведення тренінгів з формування соціально-психологічної компетентності, пов'язаної із забезпеченням безпечної поведінки.

Висновки. Теоретичний аналіз поставленої проблеми дозволяє сказати, що поведінка особистості є складним багатограним процесом і для пристосування людини

до постійно змінюваних умов життя необхідно звертати увагу і на динамічну структуру навколишнього середовища. Тому потрапляючи в ситуації життєвої небезпеки необхідно аналізувати структуру небезпеки і виробляти алгоритм дій, що дозволяють уникнути несприятливий результат. Але не можна говорити тільки про вплив ситуації на поведінку. Особистість, що представляє собою сплав індивідуальних якостей, також може впливати на поведінку в небезпечній ситуації.

Література

- 1.Ананьев Б.Г. Комплексное изучение человека и психологическая диагностика // Вопросы психологии. – 1968. - №6. – с. 21-33.
- 2.Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. – Л., 1968. – 339 с.
- 3.Безродный В.И. Психологическая готовность к безопасному поведению // Психология. Сборник научных трудов НПУ имени М.П. Дрогоманова. – выпуск 14, 2001. – с. 396-403.
- 4.Безродный В.И. «Личностное» и «ситуативное» в прогнозировании травмобезопасного поведения // Теоретические и прикладные проблемы психологии и педагогики. Сборник научных трудов. – Луганск, 2002, - с. 28-34.
- 5.Котик М.А. Психология и безопасность. – Талин.: Валгус, 1981. – 408 с.
- 6.Левин К. Конфликт между аристотелевским и гагилеевским способами мышления в современной психологии // Психологический журнал. – 1990. - № 5. – с. 135-157.
- 7.Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. – М., 1984. – с. 120-121.
- 8.Ломов Б.Ф. Человек и техника. – М. 1966, - 465 с.
- 9.Психология социальных ситуаций / Сост. И общая редакция Н.В. Гришинов. – СПб.: Питер, 2001. – 416 с.: ил. – (Серия «Хрестоматия по психологии»).
10. Contor N. Perceptions of Situations: Situataton Prototypes and Person-Situation Prototypes // Toward a Psychology of Situations: An Interpersonal Perspective / Ed. D. Magnusson. – Hillsdate, 1981. – P. 230-244. (перевод Н.В. Гришиной).
11. Magnusson D. (University of Stockholm) Wanted: A Psychology of Situations // Toward a Psychology of Situations: An Interpersonal Perspective. – New Jersey: Hillsdate, 1981. – P. 13-21(перевод Н.В. Гришиной).

Транслітерація

1. Ananiev B.G. Complex study of a person and psychological diagnostics // Psychology. - 1968. - №6. - from. 21-33.
2. Ananiev B.G. Man as a subject of knowledge. - L., 1968. - 339 p.
3. Bezrodny V.I. Psychological readiness for safe behavior // Psychology. Collection of scientific works of NPU named after MP. Drogomanova. - Issue 14, 2001. - p. 396-403.
4. Bezrodny V.I. "Personal" and "situational" in predicting safety-like behavior // Theoretical and applied problems of psychology and pedagogy. Collection of scientific papers. - Lugansk, 2002, - p. 28-34.
5. Kitty M.A. Psychology and safety. - Talin.: Valgus, 1981. - 408 p.
6. Levin K. The conflict between the Aristotelian and gagiley ways of thinking in modern psychology // Psychological Journal. - 1990. - № 5. - p. 135-157.
7. Lomov B.F. Methodological and theoretical problems of psychology. - M., 1984. - p. 120-121.
8. Lomov B.F. Man and technology. - M. 1966, - 465 s.

9. Psychology of social situations / Comp. And the general editorship of N.V. Grishinov. - SPb.: Peter, 2001. - 416 pp., Ill. - (A series of "Reader on psychology").

10. Contor N. Perceptions of Situations: Situation Prototypes and Person-Situation Prototypes // Toward a Psychology of Situations: An Interpersonal Perspective / Ed. D. Magnusson. - Hillsdale, 1981. - P. 230-244.

11. Magnusson D. (University of Stockholm) Wanted: A Psychology of Situations // Toward a Psychology of Situations: An Interpersonal Perspective. - New Jersey: Hillsdale, 1981. - P. 13-21.

Dyatchenko D.A.

"PERSONAL" AND "SITUATIVE" IN DETERMINATION OF PERSONAL BEHAVIOR IN REAL AND POTENTIAL RISK SITUATIONS

The article deals with the study of the phenomenon of "personal" and "situational" in human behavior in situations of real and potential danger. Different views on the personal and situational determinants of behavior are considered. The general criteria for explaining human behavior from the standpoint of "personal" and situational are revealed. The relationship between the individual and the situation is established. The system of factors of personality security and factors of psychological readiness for safe behavior have been formed. The socio-psychological factors that pop up on dangerous behavior are analyzed.

Throughout the life of each person makes many actions that can be said that they occurred under the influence of certain circumstances that determine the situational nature. Also in the behavior of any person can be traced its personality features, which also imprints on the behavior in a given situation. Thus, we can say that "personal" and "situational" - two determinants of behavior. The question is to identify the dominant factor in human behavior in situations of real and potential danger.

Key words: personality, behavior, danger.

Дятченко Діана Олександрівна – аспірант кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Сєвєродонецьк.

УДК 159.92

Заболотна О.С.

ВНУТРІШНЬОСОБИСТІСНА КОНГРУЕНТІСТЬ ЯК КРИТЕРІЙ ПРИЙНЯТТЯ СЕБЕ

В статті аналізується співвідношення образів Я-ідеальне і Я-реальне і їх ролі в психологічному функціонуванні людини є одними з основних питань у вивченні Я-концепції особистості. Продемонстровано, що у сучасних студентів серед найвищих показників Я-реального переважає альтруїстичний тип, серед найвищих показників Я-ідеального у більшості досліджуваних представлений авторитарний і відповідальний–великодушний тип. Розглядається суперечність між Я-реальним і Я-ідеальним, як елемент самоконтролю, мотиваційної спрямованості на досягнення власних ідеалів і цілей, ознака психологічної зрілості та розвитку особистості. Встановлено розбіжності у внутрішньоособистісній конгруентності індивідів в віці ранньої дорослості. Розподіл за статтю продемонстрував, більшість хлопців-юнаків мають високу міру самоприйняття, що може свідчити про завищену самооцінку, недостатню